

SVETOVNI NAZOR IN OSEBNOST

DR. STANKO GOGALA

Zdi se mi potrebno, da poskusimo analizirati enkrat tudi ta problem, ki ni samo psihološko, t. j. vsled posebnosti duševnega dogajanja, temveč tudi kulturno-nazorno zelo zanimiv. Tudi pri nas se namreč oglašajo mnenja, da sta svetovni nazor in osebnost dva ločena duševna faktorja in da naj se umetnik izudejstvi samo kot osebnost, ne pa tudi po svojem svetovnem nazoru. Zato bo mogoče prav, če sežemo stvari do psiholoških korenin.

Govoriti o svetovnem nazoru v obče pa ni tako lahka stvar, kajti je to duševno dejstvo, ki je na tako fin in intimen način zvezano z dušo vsakega poedinca, da se bojim, če bom mogel v besedo ukleniti to, kar je v duši resnično in tako pristno doživeto. Zato pač ne sme nihče videti in misliti samo pojmov in navedenih besedi, temveč mora preko te zunanje oblike pogledati v svojo lastno dušo.

In v ugodnem primeru, t. j. če se mu je tudi danes, ko imamo zelo veliko ljudi brez lastnega svetovnega nazora, posrečilo ustvariti tak nazor, bo videl tam neko posebno duševno vsebino, ki se mu je v duševnosti nekam trdno zasedla, in ki se da po svoji vsebini razbrati v različna dejstva, v vrednote in pa v dolžnosti. Če pogledamo to duševno vsebino, potem začutimo, da nam pomeni svojevrsten duševni zaklad, t. j. nekaj takega, kar nam je zelo vredno in dragoceno. Ta vrednost pa izvira iz zavesti, da smo to vsebino s težavo in z velikim duševnim naporom v sebi ustvarili in da nam pomenja ono točko naše duše, na katero se moremo vedno in v vsakem kritičnem trenutku opreti, in kjer najdemo tudi potrebno rešitev novega problema, ki je stopil pred nas, ali pa smer za svoje nove življenjske odločitve.

Če skušamo to duševno vsebino na kak način predmetno določiti, potem moremo najprej reči, da se po svoji vsebini tiče onih končnih in za človeka najbolj zanimivih vprašanj o končnem zmislu sveta in življenja. V tej vsebini leži torej tak ali drugačen odgovor na ono vedno se ponavljaajoče vprašanje po zmislu vsega, od katerega zavisi tudi način človekovega življenja. Večkrat pa zavisi od tega odgovora tudi njegova življenjska zadovoljnost in sreča. V tej duševni vsebini je na čudovit način pregledana vsa totalnost življenja in vsa zmiselnost sveta in tudi človeka samega, in v nji se zrcali to, radi česar smemo človeka res nazivati za »mikrokosmos«. V tej zvezi nas zaenkrat ne zanima podrobna vsebinska določitev tega odgovora na človekovo osnovno vprašanje, čeprav se baš v tej podrobnosti razlikujejo med seboj posamezni svetovni nazori. Samo na splošno lahko še rečemo, da moremo razlikovati vsaj dva osnovna tipa tega nazora, ki bi jih z besedo lahko imenoval imanentni in transcendentni svetovni nazor. Pomen teh dveh pojmov pa je ta, da išče imanentni svetovni nazor končni zmisel sveta, življenja in tudi človeka v teh predmetih samih in da ga hoče najti v njihovi notranji predmetni vsebini. Transcendentni svetovni nazor pa išče in tudi najde zmisel vsega v nečem, kar

je bistveno izven in preko teh predmetov samih in kar imenuje ali njihov vzrok, razlog, fundament ali kakorkoli.

Poleg te vsebinske ali predmetne določenosti pa ima vsak svetovni nazor, v kolikor ga ne gledamo samo empirično, t. j. takega, kakršen je v tem ali v onem človeku realiziran, temveč tudi pojmovno, t. j. takega, kakršen edini zasluži to ime, tudi svojo genetično določitev. Kar si pod tem mislim, je namreč to, da je nastanek one duševne vsebine, ki je jedro svetovnega nazora, svojstven in da se razlikuje od nastanka vseh ostalih duševnih vsebin. Rekli smo že, da tvorijo in sestavljajo svetovni nazor najrazličnejša dejstva, vrednote in pa dolžnosti, ki se tičejo tega sveta ali življenja ali pa človekove osebe. Do teh duševnih vsebin pa je prišlo v človekovi duševnosti na ta način, da so bili ti predmeti prvotno predočevani po najrazličnejših doživljajih. Samo shematično rečeno so nastopali kot taki doživljaji misli, čuvstva in stremljenja. Toda to duševno sprejemanje teh duševnih vsebin nikakor ni bilo samo pasivno, tako, da bi se vršilo samo preko doživljajev in preko njihovih vsebin, pri čemer pa bi ostal osrednji duševni predmet, subjekt, povsem pasiven. Za duševno vsebino, na kateri se bo zgradil bodoči svetovni nazor, je namreč značilno, da sodeluje pri njenem duševnem sprejemanju tudi subjekt in sicer po svoji posebni aktivnosti. Doživljaji prinašajo namreč v duševnost vse mogoče vsebine iz realnega ali pa duhovnega sveta in se sami prav nič ne brigajo za to, ali so te vsebine res objektivne ali pa ne. Subjekt pa je oni duševni faktor, od katerega zavisi pravilnost spoznavanja v toliko, kolikor on doživljajsko predočevanje stalno kontrolira in poskuša na ta način ugotoviti, ali je predočevani predmet nekega doživljaja res objektivni, ali pa je njegova vsebina mogoče zavisna tudi od psiholoških faktorjev, t. j. subjektivna. To kontrolo vrši sicer subjekt vedno, prav posebno pozoren pa je tedaj, kadar gre za sprejem take duševne vsebine, ki bi utegnila ustvariti ali pa izpolniti ter izpremeniti njegov svetovni nazor. Ker mu je namreč zelo mnogo na tem, da je njegov nazor o svetu, življenju in o zmislu njega samega resnično pravilen, zato se ob taki priliki porodi posebna subjektova pozornost in aktivnost. Ta aktivnost pa je celo dvojna.

Najprej se kaže ta aktivnost v tem, da subjekt ne sprejema slepo in nekontrolirano novo predočevane vsebine, temveč, da se skuša uživeti v njen pomen, da jo skuša razumeti in resnično spoznati, ali pa da jo vsaj primerja z onimi duševnimi vsebinami, ki so že njegova duševna last in o katerih pravilnosti je bil do tedaj popolnoma prepričan. Tako seže s svojo osvajalno aktivnostjo v vsebino novo spoznanega dejstva ali vrednote ali pa dolžnosti in skuša vsebino teh predmetov pregledati, duševno osvojiti, razumeti in nekako oviti v svojo duševnost.

Poleg te aktivnosti pa nastane sedaj še druga, katere delo je v tem, da skuša na ta način spoznano in za pravilno ocenjeno vsebino asimilirati ostali duševni vsebini. To pa tako, da ne bo stala nekje sama zase in izolirana, temveč da bo pristopila kot sestavljajoči del k ostali duševni vsebini, ki že tvori podlago subjektovega svetovnega nazora. Tako je torej vsebina svetovnega nazora sprejeta v človekovo dušo in oni aktiviteti, ki se pri tem udeležu-

jeta, sta osvajanje in duševno asimiliranje. Zato lahko rečemo, da je svetovni nazor ona duševna vsebina, ki je po subjektu asimilirana in ki se tiče odgovora na osnovno vprašanje o zmislu sveta, življenja in človeka v obče ter vsakega posameznika posebej.

Iz te druge določitve svetovnega nazora pa sledi, da je vsako zgolj pasivno sprejemanje vsebine svetovnega nazora nemogoče, oz. da taka duševna vsebina ni ono, kar zasluži ime svetovni nazor. Tako bi torej iz obsega pravega svetovnega nazora izpadlo ono zgolj podedovano in v podedovanih duševnih lastnostih ter dispozicijah zakoreninjeno večje ali manjše razpoloženje za ta ali za oni svetovni nazor. Gotovo je res, da vpliva tudi podzavestna duševnost na tvorbo svetovnega nazora, in da je od dispozicij poedinca v veliki meri zavisno, ali bo bolj naklonjen tej ali oni, optimistični ali pesimistični, naturalistični ali pa religiozni zamisli o svetu in življenju. Toda zavedati se moramo, da so to le pasivni elementi v človekovi duši, ki bi mogli ustvariti samo neko podzavestno se tvorečo osnovno misel o celokupnosti sveta in življenja, pri čemer pa bi subjekt še nič ne sodeloval. Tak svetovni nazor bi zato ne bil svetovni nazor tega ali onega poedinca, temveč samo neki splošni nazor cele njegove vrste.

Razen tega pa se moramo spomniti še tega, da je subjekt vedno toliko avtonomen, da more iz one plati duševnosti, ki še ni povsem diferencirana za tako ali pa drugačno dispozicijo, ustvariti pòtem doživljanja nove dispozicije. In šele takrat bo dobil subjekt svoj lastni svetovni nazor, kadar se bo že pri duševnem sprejemanju onih vsebin, ki so za njegov svetovni nazor važne in odločilne, udeleževala subjektova usmerjenost k pravilnosti, ki bo tako močna, da bo šla tudi preko vplivov že podedovanih lastnosti v novo duševno smer, ki pa bo resnično in zavestno smer dotičnega subjekta. Seveda pa se zato tako ustvarjanje svetovnega nazora nikakor ne more začeti v zgodnji otroški mladosti in tudi ne že v začetku pubertete. To se more zgoditi šele tedaj, ko se je mladi človek v puberteti znašel, ko je našel samega sebe in svoj svojstveni odnos do življenja in do sočloveka. Tedaj se šele začne tvorba njegovega svetovnega nazora, ki je deloma zavisna od že prej pridobljenih misli in vrednočenj, ki pa je sedaj že zavestno njegov in tudi umsko ali pa vrednostno utemeljen ter zato normativen. Seveda pa se pozneje nadaljnja tvorba tega nazora vedno izpopolnjuje in nadaljuje ter običajno nima določenega zaključka v tem svetu.

O genetični plati svetovnega nazora pa moramo v tej zvezi upoštevati še to, da izpade iz obsega tega pojma tudi vsak samo pasivno pridobljeni ali samo privzeti svetovni nazor. Zakaj vsi dobro vemo, da je takih poedincev, ki bi se avtonomno in resno trudili, da bi si prej ali slej vendarle pridobili enotni pogled na svet in življenje, in ki bi našli tudi svoj lastni zmisel, zelo malo. Mnogo več pa je takih subjektov, ki sicer ono osnovno potrebo po nekakem centralnem duševnem vidiku dobro čutijo, ki pa zadostijo tej potrebi enostavno na ta način, da si svetovni nazor kje izposodijo in si ga privzamejo za svojega, čeprav ne vedo utemeljiti, zakaj da so izbrali vprav ta in ne kak drugačen nazor o svetu. Pri tem privzemanju, ki je torej povsem pasivno in pri katerem njihov subjekt nič ne sodeluje, pa se navadno zgodi še to, da se odloči

tak subjekt večinoma za oni svetovni nazor, ki najbolj prija ali njegovemu trenutnemu načinu življenja ali pa prirojenim dispozicijam, ki ga gonsko silijo, da se udeleži tako in ne drugače. Zato je povsem jasno, da tako pasivno privzeti svetovni nazor ni nikak osebni nazor in da zato ne more biti centralni in trdna točka subjektive duševnosti, na katero bi se v primeru potrebe osebno naslonil in iz katere bi izviral njegova enotnost. Kakor je ta nazor samo privzet, tako se more tudi poljubno izpreminjati in nima nič stalnega in enotnega. Zato privzeti svetovni nazor sploh ni svetovni nazor, temveč le neko mnenje, ki more pri vsakem človeku zadovoljiti njegovo potrebo po enotnem pogledu na svet in življenje.

Poleg dosedaj orisanih potez svetovnega nazora, t. j. poleg njegovega vsebinskega bistva in dejstva, da je ta nazor pridobljen po dvojni subjektivni aktiviteti, pa je ta nazor določen še po tem, da ima njegova duševna vsebina v duševnosti neko prav posebno mesto. Kar s tem mislim reči, je to, da vsebina svetovnega nazora ni obkrajnega ali perifernega, t. j. takega značaja, da bi stala ob strani in da ne bi imela nikakega vpliva v človekovi duševnosti. Obratno, ta vsebina je centralna plat človekove duševnosti in je v tej duševnosti zelo pomembna. Ta centralnost svetovnega nazora pa se da izkazati celo na dva načina. 1. Ta značaj sledi že iz pojma svetovnega nazora samega, ki je vendar končni ali vsaj začasno zaključeni sistem vseh različnih človekovih doživljajev, ki so nastopali kot komponente za končno vsebinsko rezultanto nazora o svetu in življenju. Svetovni nazor je tako nastal šele na podlagi in iz vsebin posameznih doživljajev, vsled česar stoji ta vsebina nekako sredi in nad ostalimi doživljaji. Razen tega pa je svetovni nazor potem, ko je že izveden in vsaj deloma zgrajen, tudi vidik za presojo novih doživljajev. To pa zopet kaže, da ta duševna vsebina ni potisnjena v kot duševnosti, temveč da stoji vedno pripravljena in zavestna sredi in na višku duševnosti, če se smemo tudi tu posluževati vsaj v simboličnem zmislu prostornih določil.

2. Centralno mesto vsebine svetovnega nazora pa sledi tudi iz prej orisane poteze, da je nastal ta nazor le po osebni asimilaciji. Če je namreč svetovni nazor res po subjektu osvojen in asimiliran, potem mislim, da sledi tudi iz tega, da je zato centralnega pomena. Kajti biti duševno osvojen, se vendar ne pravi, priti v duševnost nekam pasivno ali pa celo na skrivaj in po ovinkih, radi česar bi taka vsebina hitro utonila med množico ostalih doživljajev, prešla v podzavest ali pa bi se celo izgubila. Tudi ne pomeni asimilacija, da je taka duševna vsebina samó ob svojem vstopu v duševnost kontrolirana, da pa se pozneje v tej duševnosti izgubi. Pojem asimilacije ima marveč svoje jedro v tem, da je nova vsebina in svetovni nazor prilagoden ostali in prejšnji duševnosti, ali pa da se neka prejšnja vsebina prilagodi tej za pravilno spoznani vsebini ter da nastane med njima vsebinsko in pravilnostno soglasje in enotnost. Če pa je vsebina svetovnega nazora taka, da se ji nove vsebine morajo prilagoditi, potem pa je jasno, da je ta nazor subjektu vedno zaveden ter da stoji, simbolično izraženo, v tej duševnosti na takem mestu, od koder je njen trenutni in hitri vpliv na novo vsebino sploh mogoč. In to mesto imenujemo zato centralno.

Iz takega centralnega pomena svetovnega nazora pa sledi še ena in že do sedaj mimogrede omenjena njegova značilna poteza. Kajti nazor o svetu in življenju tudi v duševnosti ni pasiven in mirujoč, temveč je vedno aktiven. Njegova aktivnost pa se kaže predvsem v tem, da stoji, po Freudovo izraženo, kot budni čuvaj pred vrati v sobo zavestne duševnosti, kjer je njegova naloga, da pregleduje in secira vsebine novo nastalih doživljanj in jih sebi prilagodi. Tako nastane v duševnosti stalna in neizpremenljiva duševna vsebina, ki postane vidik za presojo novih doživljanj. Iz tega pa moramo sklepati, da je tudi stalnost svetovnega nazora ena njegovih bistvenih lastnosti.

Toda poleg te aktivnosti svetovnega nazora, ki izvira torej iz njegove stalnosti, pa moramo upoštevati še drugo aktivnost, ki ni nič manj važna. Zgodi se namreč tudi to, da prilagodi svetovni nazor tudi s a m e g a s e b e novo spoznani vsebini, če je spoznal subjekt to za pravilno in če v čem nasprotuje bistvu svetovnega nazora. Iz tega pa spoznamo, da je svetovni nazor kljub svoji trdnosti in stalnosti vendar še zelo živ in agilen, ter da se ta agilnost tiče celo možnosti izpremembe njega samega, če je subjekt spoznal, da je njegova vsebina nevzdržna ali pa da ne more razložiti vseh pojavov sveta in njega samega. V tem vidimo baš stalno sodelovanje subjekta pri tvorbi in pri izpolnjevanju svetovnega nazora.

In če preidemo sedaj preko te zveze med subjektom in med svetovnim nazorom še na vprašanje o razmerju med njim in med onim subjektom, ki ga imenujemo osebnost, potem najdemo zelo zanimive zveze med obema.

Prva zveza obstaja v tem, da imajo sicer vsi subjekti sposobnost duševne asimilacije novih doživljajskih vsebin, da pa je vendar ta duševna poteza najbolj značilna za osebnost. Osebnost je sicer določena tudi po drugačnih značilnih znakih, toda v zvezi z analizo svetovnega nazora pride predvsem ta v poštev. Kajti osebnost imenujemo s pravico samo oni subjekt, ki svojih doživljanj ne doživlja enostavno tako, kakor mu pač prihajajo. Tudi ni njegova oseba pri tem neudeležena, obratno, ona pri tem močno sodeluje. Če smo preje že pri tvorbi svetovnega nazora omenili dvojno subjektovo aktivnost, aktivnost osvajanja ali vsebinskega razumevanja in pa aktivnost asimilacije, potem je ta določitev toliko časa samo splošna in teoretična, dokler ne pokažemo tudi takih subjektov, ki to aktivnost res tudi imajo, ki jo uporabljajo in ki so tako oni psihološki material, po katerem je tvorba svetovnega nazora sploh praktično povzeta. Brez teh subjektov bi o resničnem svetovnem nazoru nič pravega ne vedeli. In če ni to nobena druga oseba, potem lahko trdimo, da so te osebe vsaj osebnosti. Kajti osebnost izvršuje tudi nadpovprečna dela in priznati moramo, da je stalno sodelovanje subjekta ob doživljanju res težavno in nadpovprečno. Toda osebnost jo zmore, ker leži njen poudarek ne samo na aktivnosti doživljanja, temveč tudi na aktivnosti subjekta ali osebe. Iz povedanega torej sledi, da ima osebnost zmožnost in sposobnost uživetih se v vsebino doživljanj, da je v nji tudi pripravljenost tako vsebino umsko ali kakorkoli tudi razumeti in spoznati, ter da ima ona tudi stalno stremljenje spraviti vsebino novega doživljanja v sklad z ostalimi vsebinami, ki že leže v njeni zavesti ali pa v podzavesti.

Zato pa lahko rečemo, da je prva zveza med svetovnim nazorom in med osebnostjo ta, da je osebnost najpripravnější subjekt, ki bi znal in mogel ustvariti v sebi tudi svetovni nazor. Na drugi strani pa ima svetovni nazor, ki zahteva zase subjektovo aktivno sodelovanje, v osebnosti najboljše zagotovilo, da bo postal sploh kedaj tudi realiziran. Tako že s te strani jasno vidimo, da sta osebnost in svetovni nazor nerazdružljiva, kajti v osebnosti se že zaradi njegove subjektive aktivnosti sama od sebe in nehote tvori in izpopolnjuje vsebina svetovnega nazora. To pa se godi še tembolj, ker je osebnost tudi normativno in pravilnostno usmerjena in ker torej stremi samo po doživljanju objektivnih predmetov. Radi tega pa je njen svetovni nazor nujno tudi objektivno utemeljen in fundiran.

Razen tega pa obstaja med osebnostjo in svetovnim nazorom še druga zveza, ki zopet priča, kako nerazdružno sta zvezana eden z drugim. Kajti poleg tega, da je osebnost določena po tem, da pri doživljanju aktivno sodeluje in da novo vsebino prilagodi že obstoječi vsebini, pa je, razen še nekaterih, njena lastnost tudi ta, da je duševno enotna in da ima neko duševno trdnost, ki jo dela stalno, dosledno in organično. Ta duševna poteza osebnosti pa izvira že iz prej omenjene in je samo njena nujna posledica. Kolikor je namreč osebnost usmerjena k temu, da pregleda in prekontrolira vsak svoj doživljanje ter ga skuša razumeti in spoznati, in kolikor skuša potem novo duševno skušnjo prilagoditi ostali in prejšnji duševni skušnji, toliko to v efektu pač nič drugega ne pomeni, kot da postaja osebnost na ta način notranje in vsebinsko enotna ter da dobiva počasi enoten vidik za presojo vsega svojega doživljanja. Saj je v taki duševnosti vendar načelno izključeno, da bi nastala kaka neenotnost in disharmoničnost. Proti temu dela vendar z vso silo vprav subjektivna asimilativna aktivnost. Sicer pa bi to pomenilo, da efekt ne odgovarja ali pa celo nasprotuje subjektovemu prizadevanju. Tako je torej nujno, da postane osebnost, ki ima in ki uporablja svojo asimilativno aktivnost, duševno enotna in harmonična.

Ta njena lastnost pa jo spravlja v bistveno in notranjo zvezo tudi s svetovnim nazorom. Kajti tudi v tem oziru smo rekli, da je stalnega in enotnega značaja. Videli smo, da svetovni nazor v duševnosti ne predstavlja kake periferne ali brezpomembne duševne vsebine, ki bi se mogla poljubno izpreminjati, temveč da je njegovo mesto centralnega ali središčnega pomena in da se zato normalno le malo ali pa nič ne izpreminja. Le v izrednih primerih, t. j. tedaj, če je subjekt res spoznal, da te svoje vsebine nikakor ne more več vzdržati pred lastnimi ali tujimi argumenti, ali pa kadar ta svetovni nazor ne more obseči in razložiti vseh različnih in novih pojavov sveta in življenja, samo tedaj se čuti subjekt prisiljenega, da svoj svetovni nazor bistveno izpremeni ali pa izpopolni. Toda tudi tedaj je ta izprememba izvršena le s težavo in z velikim duševnim samopremagovanjem; kajti svetovni nazor človeku vendar veliko pomeni. Saj mu je toliko in toliko časa služil kot vodilo in vidik za presojo vseh njegovih doživljanj in vseh pojavov okrog njega. Zato je svetovni nazor res trdna in stalna ter enotna duševna vsebina.

Če pa skušamo sedaj združiti oboje naših pogledov na enotnost osebnosti in na enako enotnost ter trdnost svetovnega nazora, potem sledi iz tega z nuj-

nostjo dejstvo, da se obe enotnosti medsebojno podpirata in da celo ena iz druge izvira. Saj se vendar v takem primeru oboje godi v istem subjektu, ki je torej osebnost in ki ima svoj svetovni nazor. Razen tega pa je pri tvorbi svetovnega nazora vprav subjektova, t. j. v tem primeru aktiviteta osebnosti, tista duševna sila, ki pòtem asimilacije ustvarja notranjo enotnost in trdnost. Zato lahko mirno in upravičeno trdimo, da vlada med svetovnim nazorom in med osebnostjo o b o j e s t r a n s k o odvisnostno razmerje. Prvo razmerje obstaja v tem, da šele po duševni asimilaciji osebnosti sploh more priti do one duševne vsebine, ki je resnično spoznana duševna last subjekta in ki je njegov centralni duševni vidik za presojo vsebin novih doživljajev. Drugo razmerje med obema predmetoma pa je v tem, da dela že tvorba svetovnega nazora, t. j. tvorba enotnega vidika na celokupnost sveta in življenja, enotnost in trdnost osebnosti. Ta enotnost pa se vedno večja in je njeno izpopolnjevanje zavisno od čim popolnejše slike svetovnega nazora. Svoj vrhunec pa doseže ta enotnost tedaj, ko je svetovni nazor dovršen ali pa bi vsaj bil dovršen. Zato pa smemo reči še to, da sta osebnost in svetovni nazor nerazdružno zvezana ter da ni in sploh ne more biti enega brez drugega. Ni svetovnega nazora brez osebnosti in ni osebnosti brez svetovnega nazora!

O prvi polovici te trditve pa bi utegnil mogoče kdo dvomiti in sicer tedaj, če bi upošteval dejstvo, da živi vendar mnogo takih ljudi, ki imajo sicer svoj »svetovni nazor«, ki pa vendar v življenju kolebajo, ki so neenotni in ki se ne odločajo vedno enako. Kratko rečeno, je mnogo takih ljudi, ki niso enotne osebnosti, ki pa imajo vendar svoj nazor o svetu in življenju. Proti temu pomisleku pa bi omenil samo to, da se mi zdi načelno nemogoče, da bi resnično asimilirani svetovni nazor ne imel tolike sile, da bi se v dejanjih in v življenju tudi izkazal. Zato se mi zdi, da v takem primeru ne smemo govoriti o resničnem, gotovo pa ne o avtonomnem, temveč le o nekem navideznem ali pa samo privzetem svetovnem nazoru, ki pa radi tega razumljivo ne more imeti one notranje sile, ki bi vodila človeka vedno v isto smer. Zato kljub temu moremo ostati pri prvotni trditvi, da ni svetovnega nazora brez osebnosti in da ni osebnosti brez svetovnega nazora. Pri tem drugem razmerju pa moramo poudariti še to, da vprav svetovni nazor zaradi svoje notranje enotnosti dela tudi osebnost enotno in trdno.

Iz te kratke primerjave obeh predmetov pa izvira sedaj važna posledica tudi za praktično življenje osebnosti. Če je namreč svetovni nazor njegova centralna duševna vsebina, potem iz tega z nujnostjo sledi, da stoji tudi vsako in kakršnokoli dejanje in udejstvovanje osebnosti pod vsebinskim vplivom njenega svetovnega nazora in da je ta vpliv tako naraven, neposreden in zato nujen, da se mu osebnost ne more odtegniti. Zveza med osebnostjo in svetovnim nazorom je tako tesna, da se ta nazor ne izraža samo v njegovem navadnem življenju in udejstvovanju, temveč da se nujno izraža tudi v njegovem kulturnem udejstvovanju.

Tako stoji tudi gospodarsko, umetnostno, znanstveno, etično in socialno ter religiozno doživljanje in udejstvovanje osebnosti v notranji in neposredni zvezi z njenim svetovnim nazorom. Vpliv nazora pa se kaže ali v tem udejstvovanju samem ali v načinu udejstvovanja ali pa vsaj v njegovih efekti. Seveda pa je

to izražanje svetovnega nazora tem neposrednejše in zato popolnejše ter tem bolj neovirano, čim bolj je vrednost kulturnega dela osebnosti nezavisna od neposrednega vpliva njenega svetovnega nazora. Dober primer za tak način neposrednega izražanja svetovnega nazora v osebnotnem delu imamo baš v umetnosti, kjer nikakor ne gre za objektivno resničnost in pravilnost uporabljene vsebine, temveč le za estetsko vrednost te vsebine. Popolnoma drugačen primer pa je znanstveno delo, ki zahteva radi svoje objektivne usmerjenosti ob vsakem novem spoznanju neko izločitev subjektivnih faktorjev in torej tudi dotedanjega svetovnega nazora dotičnega znanstvenika. Toda tudi v takem primeru občuti znanstvenik, kako težka je taka izločitev. S tem pa je samo ponovno izkazano, da sta osebnost in njen svetovni nazor res trdno in nerazdružno zvezana in da je zato svetovni nazor eden bistvenih znakov osebnosti.

RAZODETJE V SLEPI SOBI

MIRAN JARC

Emanuel Vervega je stal pri zavešenem oknu v kabinetu tovarnarja Alberta Vervege in brezizrazno gledal v sivo predjutrno, ki se je obotavljajoče izmotavalo iz noči.

Ta kabinet s črno kvadrasto pisalno mizo, na kateri so ležali razmetani zvezki *Femine*, *Wiener Mode* in *Dame*, ta kabinet, kjer je poleg iz kock sestavljene omarice za knjige stala samo še zelena zofa, ni vendar z ničimer vzbujal rahle groze, ki pa se je Emanuela le še bolj pollaščala.

Po prstih bom stopal, da prav nikogar ne prebudim ... ali pa ne, kar pri miru bom stal, samo, da se nič ne predrami. Zdaj, zdaj se utegne nekaj predramiti ... Kar samo od sebe se bo izprožilo in znova bo zašumel krogotok dogodkov ...

Niti dihati se ni upal. Pa je zato dihala ura, ki je vznemirjen čutil njeno utripanje pod obleko in je vedel, da je vse zaman: novi prostor, ki ga je sprejel, je že začel izsevati vanj svojo moč. Bdenje ga ni utrudilo, marveč mu je pozornost za vsak najrahljši dogodek dostopnjevalo do neke višine, kjer se že pričinja jasnovidnost. Tako ga je njegov bratranec Albert, uro pozneje, ko ga je bil osvobodil sredi noči iz policijskega zapora, zasledil mrmrajočega neke nerazumljive besede, ki so se pa ponavljale v tako dosledni zaporednosti, da so Albertu napele pažnjo.

»Varlblajlazartubnar ...«

Mimogrede, ko je v nočnem razgovoru od strani preizkuševalno ošinjal tega svojega čudnega sorodnika, ki se doslej ni brigal zanj, je razčlenjal zagonetno besedo in nenadoma poskočil: »Emanuel ... odkod jih pa poznaš?«

Oni se je držal za čelo in stokal — glavobol ga je pretil pognati čez rob potrpljenja — in se ves tresel v mrzlici. »Varl. Blaj. Lazar. Tubnar ...« je